

नियमित दिवाणी दावा क्रमांक ३१/२००१ मधील निशानी ११३ वरील आदेश
(घोषित तारीख — ०६.०७.२०१२)

अर्जाचे स्वरूप

१. वादीने प्रस्तुतचा अर्ज दावा दुरुस्त होवून मिळणेसाठी केला आहे.

अर्जातील कथन

२. वादीने प्रस्तुतचा दावा प्रतिवादी विरुद्ध कायम मनाई ताकीद होउन मिळणेसाठी दाखल केला आहे.

३. मूळ वादीच्या आजारपणाचा गैरफायदा घेउन दावा चालू असतांना प्रतिवादींनी दावामिळकतीवर हेक्टर ०.०९ आर एवढ्या क्षेत्रात पूर्व बाजूने अतिक्रमण केले आहे. त्यामुळे, सदर क्षेत्राचा कायदेशीरपणे कब्जा मागण्यांचा अधिकार वादीस प्राप्त होतो. त्यामुळे प्रस्तुतचा अर्ज देउन त्याबाबतच्या वस्तुस्थितीचा खुलासा वादीस दाव्यात करणे क्रमप्राप्त आहे. तसेच त्या अनुषंगाने दुरुस्ती करणेही न्यायाचे दृष्टीने जरूरी आहे. प्रस्तावित दुरुस्तीमुळे दाव्याच्या स्वरूपात अगर प्रतिवादी च्या प्रतिकथनामध्ये काहीही बदल होत नाही.

४. सबब वादीचा दावा दुरुस्तीचा अर्ज मंजूर करावा.

प्रतिवादी क्रमांक १ व २ यांचे म्हणण्यातील कथन

५. प्रतिवादी क्रमांक १ व २ (यास यापुढे प्रतिवादी असे म्हंटले आहे) यांनी अर्जावर त्याचे म्हणणे देवून अर्जात त्यांचेविरुद्ध कथन केलेला सर्व महत्वाचा मजकूर नाकारला आहे.

६. प्रतिवादीचे असे म्हणणे आहे की, वादीचा अर्ज खरा व कायदेशीर नाही. दाव्यामध्ये बहुतांशी पुरावा सुरु झाला आहे. दावा फार जुना आहे. वादीने प्रस्तुतचा अर्ज दाव्याचे कामकाज लांबविण्यांच्या हेतूने दिला आहे. वादी मागतात त्याप्रमाणे दाव्यामध्ये दुरुस्ती मंजूर केलेस दाव्याचे रचनेत अमुलाग्र बदल होणार आहे.

७. सबब, वादीचा दावा दुरुस्तीचा अर्ज नामंजूर करणेत यावा.

युक्तीवाद

८. वादी करीता वकील श्री. व्ही.व्ही. शेते आणि प्रतिवादी करीता वकील श्री. एच. आर. पाटील यांचा विस्तृत (at length) युक्तीवाद ऐकला.

९. वादी व प्रतिवादी यांनी त्यांचे अर्जातील व म्हणण्यातील कथनाच्या अनुषंगाने त्यांचा युक्तीवाद मांडला त्यामुळे तो उध्दृत करण्याची गरज नाही.

मुद्दे (points) व उत्तरे

१०. वादी व प्रतिवादी यांचा युक्तीवाद ऐकल्यानंतर खालील मुद्दे विचारार्थ उपस्थित होतात. ते मुद्दे व त्यावरील माझी उत्तरे त्याखाली नमुद केलेल्या कारणासाठी पुढीलप्रमाणे देण्यात येत आहेत :-

<u>मुद्दे</u>	<u>उत्तरे</u>
१. वादी मागतो तशी दुरुस्ती मंजूर करता येईल का ?	होय. अंतिम आदेशाप्रमाणे
२. काय आदेश ?	अर्ज मंजूर. अंतिम आदेशाप्रमाणे

मुद्दा क्रमांक १ संबंधी कारणमिमांसा

११. हे प्रस्थापित आहे की (it is well settled principle in law), क्रम ६ नियम १७ चा मुख्य उद्देश दाव्यातील पक्षकारांना त्यांचा दावा किंवा कैफियत न्यायालय ठरवेल त्यानुसार दुरुस्त करण्याची संधी देणे असा आहे. दुरुस्ती मागण्यासाठी विलंब झाला म्हणून ती दुरुस्ती नामंजूर करता येत नाही. न्यायाचे हेतूसिध्दीसाठी दाव्यामध्ये कधीही दुरुस्ती करण्याची मुभा देण्याचा न्यायालयास अधिकार आहे. दुस-या बाजूला अपरिमित नुकसान होत नसेल किंवा त्याच्यावर गंभीर अन्याय होत नसेल तर दुरुस्ती मान्य करायला न्यायालयाला मुभा आहे, विरुद्ध बाजूचे जर काही अपरिमित नुकसान होत असेल किंवा त्याच्यावर गंभीर अन्याय होत असेल तर न्यायालयाला कथनांमधील दुरुस्ती मान्य करण्याची मुभा नाही. जर दुरुस्ती मुळे दाव्याच्या मूळ स्वरूपात काही बदल होणार नसेल तर दावा दुरुस्ती मान्य करणेत यावी, असे करत असतांना

योग्य असेल तर न्यायालयाने विरुद्ध पक्षकारांस पुरेशी भरपाई देणे बाबत विचार करावा. तसेच दाव्याचे अनेकीकरण टाळून वादी व प्रतिवादी यांच्यातील दाव्याची संख्या मर्यादित ठेवण्याच्या दृष्टीनेही दुरुस्ती मंजूर करणे न्यायोचित असते. अर्ज केल्या तारखेच्या दिवशी जर दावा मुदती बाहेर जात असेल तर सर्वसाधारणपणे, नियमाप्रमाणे न्यायालय निःसंशय दुरुस्तीचा अर्ज मान्य करणे नाकारतात. पण हा मुद्दा पूर्णपणे न्यायालयाच्या स्वेच्छानिर्णयावर अवलंबून असतो. हे करतांना न्यायालयाच्या अधिकाराचा गैरवापर केला जात नाही ना हे पाहिले जाते. दावा प्रलंबित असतांना जे मागावून झालेले बदल आहेत त्याकरिता दावा दुरुस्ती करू देणे हे न्यायाचे दृष्टीने योग्य ठरते. थोडक्यात, न्यायाच्या दृष्टीने योग्य असेल तेव्हाच दुरुस्ती मान्य केली जाते.

१२. नामदार सर्वोच्च न्यायालयाने रेवाजीतू बिल्डर्स आणि डेव्हलपर्स विरुद्ध नारायण स्वामी आणि सन्स (२००९)१० सुप्रिम कोर्ट केसेस ८४ या अहवालित न्यायनिर्णयात क्रम ६ नियम १७ बाबत खालीलप्रमाणे निष्कर्ष नोंदविला आहे :-

- (१) दाव्याचा निकाल योग्य प्रकारे होण्यासाठी मागितलेली दुरुस्ती आवश्यक आहे का ?
- (२) मागितलेली दुरुस्ती ही विनाकारण मागितलेली नसून ती योग्य कारणासाठी मागितली आहे का ?
- (३) मागितलेली दुरुस्ती मंजूर केल्यामुळे विरुद्ध बाजूस निष्कारण त्रास होउ नये किंवा विरुद्ध बाजूचे पैशाने भरून न येणारे नुकसान होउ नये.
- (४) मागितलेली दुरुस्ती नामंजूर केल्यामुळे अन्याय होउ शकतो किंवा दाव्याचे अनेकीकरण होउ शकते.
- (५) मागितलेल्या दुरुस्तीमुळे दाव्याचे स्वरूप हे मुलतः किंवा पूर्णतः बदलणार आहे का ?
- (६) सर्वसाधारणपणे मागितलेल्या दुरुस्तीवर आधारीत केलेला नविन दावा जर मुदतबाहय होत असेल तर अशी दुरुस्ती मंजूर करू नये.

१३. वादींनी प्रस्तुतचा अर्ज देवुन त्याच्या दाव्यामध्ये जी दुरुस्ती मागीतली आहे त्याचा विचार करता हे स्पष्ट होते की, वादीचे कथनाप्रमाणे मूळ वादीच्या आजारपणाचा गैरफायदा घेउन दावा चालू असतांना प्रतिवादींनी दावामिळकतीवर हेक्टर ०.०९ आर एवढ्या क्षेत्रात पूर्व बाजूने अतिक्रमण केले आहे. माझे मता प्रमाणे वादीने प्रस्तुतचा दावा प्रतिवादी विरुद्ध कायम मनाई

ताकीद होउन मिळण्यांसाठी दाखल केला असल्याने सदर क्षेत्राचा कायदेशीरपणे कब्जा मागण्यांचा अधिकार वादीस प्राप्त होतो आणि या अनुषंगाने त्याला दाव्यामध्ये दुरुस्ती मागता येईल. त्यामुळे या सर्व बाबींचा योग्य उल्लेख दाव्याचे कामी येणे जरूर आहे. आणि तसा खुलासा करून दावा दुरुस्त करून घेवून दावा पुढे चालवण्याचा वादीस पूर्णपणे कायदेशिर हक्क व अधिकार आहे. त्याबाबत प्रतिवादी यांना कसलाही आक्षेप घेता येणार नाही. त्यामुळे वादी मागतो तशी दुरुस्ती मंजूर सर्व प्रतिवादी चे कसलेही नुकसान होणार नाही, असे माझे स्पष्ट मत आहे.

१४. दाव्याचे स्वरूप, कैफियतीचे स्वरूप आणि वादीने मागीतलेल्या प्रस्तावित दुरुस्तीचा साकल्याने विचार करता प्रतिवादीने घेतलेल्या आक्षेपाच्या अनुषंगाने दुरुस्तीच्या या अर्जातील कथनांच्या गुणावगुणाचा विचार करण्याचे अजिबात कारण नाही असे मला वाटते. त्यामुळेही प्रस्तावित दुरुस्ती मंजूर करणे जरूर आहे. यासाठी आपण बसवानप्पा भिमशा कोळी उर्फ जामदार वि. सुनिल बसवानप्पा जिडगे, यांचेतील अहवालीत न्यायनिर्णय २००७(६) एमएच.एल.जे. ७४० चा आधार घेवू शकतो.

१५. जरी वादीचे मागणीप्रमाणे दुरुस्ती केलेस प्रतिवादी यांना निश्चितच त्यांची कैफियत दुरुस्त करून घेवून त्यांचा बचाव मांडता येईल आणि त्यांना त्या अनुषंगाने पुरावाही देता येईल. त्यामुळे सदरची दुरुस्ती ही दाव्यात येणे आवश्यक आहे असे मला वाटते. यासाठी आपण अशोक गौरीशंकर सलगर वि. गौरम्माबाई संमुख गौडा पाटील १९९४ एमएच.एल. जे. २८६ या न्यायनिर्णयाचा आधार घेवू शकतो.

१६. माझे मताप्रमाणे वादी मागित असलेली प्रस्तावित दुरुस्ती ही मूळ दाव्यातील वादविषयाशी संबंधीतच आहे. दाव्याचे आणि प्रतिवादी चे कैफियतीचे स्वरूप आणि वादीने मागीतलेली प्रस्तावित दुरुस्ती लक्षात घेता दुरुस्ती केल्याशिवाय सदरचा दावा अंतिम निर्णयाप्रत येऊ शकणार नाही. तसेच दाव्याचे अनेकीकरण चुकवून वादी व प्रतिवादी यांचेतील दाव्यांची संख्या मर्यादित ठेवण्याच्या दृष्टीने सदरची दुरुस्ती करणे न्यायोचित ठरणार आहे अशा निष्कर्षाप्रत मी आलो आहे.

१७. त्याही पुढे जाऊन नामदार सर्वोच्च न्यायालयाने रेवाजीतू बिल्डर्स आणि डेव्हलपर्स विरुद्ध नारायण स्वामी आणि सन्स (२००९) १० सुप्रिम कोर्ट केसेस ८४ या अहवालित न्यायनिर्णयात क्रम ६ नियम १७ प्रमाणे दुरुस्ती मंजूर किंवा नामंजूर करतांना न्यायालयाने ज्या बाबी विचारात घेणे आवश्यक आहे याबाबत जे निष्कर्ष नोंदविले आहेत त्या सर्व निष्कर्षामध्ये वादींनी मागितलेली दुरुस्ती बसते (the amendment sought by the Plaintiff is permissible on the touchstone of all the tests). त्यामुळेही सदरची दुरुस्ती मंजूर करणे योग्य व कायदेशीर आहे.

१८. सारांश असा की, वादी हा प्रस्तावित दुरुस्तीने त्यांचे दाव्यात कोणतीही विधानविरोधी व विसंगत (contradictory or inconsistent) मागणी मागत नाही. प्रतिवादी यांचा बचाव सुद्धा कोणत्याही प्रकारे बाधित (prejudice) होत नाही. त्यामुळे वादी, प्रतिवादी मधील मूळ वादाचे (real controversy) अंतिम निराकरण करण्यासाठी प्रस्तावित दुरुस्ती मंजूर करणे जरूर आहे. निव्वळ उशीर झाला या एकाच कारणावरून वादी यास दाव्यात राहिलेली चूक दुरुस्त करून घेण्यासाठी योग्य ती पावले उचलता येणार नाहीत असे कायद्याला कोठेच अभिप्रेत नाही त्याचे कारण असे की, वादी जी बाब दाव्यात प्रस्तावित दुरुस्तीने समाविष्ट करू इच्छितो ती बरोबर आहे किंवा चूक आहे याचा खुलासा आपण वस्तुस्थितीदर्शक तसेच कांमी दाखल कागदोपत्री पुराव्यावरून करून घेवू शकतो. यासाठी आपण विजयकुमार नारायणराव दिक्षीत वि. उदय गृह निर्माण समस्या निवारण संस्था, नागपूर यांचेतील अहवालीत न्यायनिर्णय २००६ (३) एमएच.एल. जे. ६७६ चा आधार घेवू शकतो.

१९. प्रतिवादी यांनी सदरचा दुरुस्तीचा अर्ज वादीने उशीराने दिला आहे असे दृढकथन केले आहे. मात्र दुरुस्ती मंजूर करण्याबाबतच्या दिवाणी प्रक्रिया संहिता क्रम ६ नियम १७ मधील तरतुदीचा आणि वर उल्लेखित कायदेशीर तरतुदीचा विचार करता निव्वळ दुरुस्ती मागण्यासाठी विलंब झाला म्हणून ती दुरुस्ती नामंजूर करता येत नाही. परंतु असे करत असताना प्रतिवादी यांना विलंबाबाबत मिळणारा बचाव मांडण्याची संधी देणेही जरूर असते आणि त्यामुळे वादी यांनी मागीलत्याप्रमाणे दुरुस्ती ही दावा दाखल तारखेपर्यंत मागे जाणार नाही आणि सदरची प्रस्तावित दुरुस्ती ही वादीने हा अर्ज दिलेल्या तारखेपासून अंमलात येईल (the proposed amendment

सह दिवाणी न्यायाधीश व. स्तर अहमदपूर,

will not relate back to the date of filing of the suit and will come in to effect when the plaintiff has filed this application) असा स्पष्ट आदेश करणे जरूर आहे. यासी कारणे :- वादीचेच कथनाप्रमाणे प्रतिवादींनी दिनांक २२.०८.२०१० रोजी वादीचा उलटतपास संपल्यानंतर अतिक्रमण केले आहे. वादीने हा अर्ज दिनांक ०६.०७.२०१२ रोजी दिला आहे. वादींनी प्रस्तुतचा कायम मनाई ताकीद मिळावी यासाठी दाखल केलेला आहे व प्रतिवादी यांनी त्यांचे कैफियतीमध्ये वादींचा सदरचा हक्क नाकारला आहे. तसेच वादीची दाव्यातील मागणी व या अर्जातील मागणी मुदतीत नसल्याचे कथन केले आहे. यासर्व कारणांचा विचार करता प्रस्तुतची दुरुस्ती वादीने हा अर्ज दिला तेव्हापासून म्हणजे दिनांक ०६.०७.२०१२ पासून अंमलात येईल असे मी ठरवितो.

२०. तथापी, वादीने सदरचा दावा सन २००१ साली दाखल केला आहे. वादीने यापूर्वी दिनांक ११.०३.२०११ रोजी निशाण ७१ कडे दावा जमिनीवर हेक्टर ०.०९ आर क्षेत्रात प्रतिवादींनी दिनांक २२.०८.२०१० रोजी वादीचा उलटतपास संपल्यानंतर अतिक्रमण केल्याचे कथन करून दावा दुरुस्तीचा अर्ज दिला होता. त्यानंतर वादीने हा अर्ज दिनांक ०६.०७.२०१२ रोजी म्हणजे जवळ जवळ दोन वर्षांनी दिला आहे. त्याप्रमाणे हा अर्ज देईपावेतो वादी का थांबले व तसा विलंब दोन वर्षे का लावला याचे समाधानकारक उत्तर वादीचे अर्जावरून मिळत नाही. सदर विलंबासाठी वादीने कोणतेही कारण दर्शविलेले नाही. वादीचे वेळ काढण्याच्या धोरणामुळे व निष्काळजीपणामुळे प्रतिवादी यांना निष्कारण त्रास सोसावा लागला आहे आणि दाव्याचे कामही लांबणीवर पडले आहे. या सर्व कारणांचा आणि नामदार सर्वोच्च आणि उच्च न्यायालयांनी वेळोवेळी दिलेल्या निर्देशांचा विचार करता प्रतिवादीसोबत शासन म्हणजेच तालूका विधी सेवा समिती, अहमदपूर हेही खर्च (costs) मिळण्यास पात्र आहेत. सदर खर्चाची रक्कम मी एकूण रुपये २४००/- इतकी निश्चीत करित आहे. वादीने खर्चाची रक्कम जमा केल्यास त्यापैकी रक्कम रुपये २०००/- घेण्याचा प्रतिवादींना हक्क राहिल आणि रक्कम रुपये ४००/- ही तालूका विधी सेवा समिती, अहमदपूर यांचे खात्यावर जमा करण्यांत यावी.

२१. सदरचा दावा हा १० वर्षांपेक्षा जुना आहे. त्यामुळे तो नामदार उच्च न्यायालय, मुंबई यांचे आदेशानुसार लवकरात लवकर निकाली काढणे जरूर असल्याने वादीने मंजूर केलेली

दुरुस्ती व त्या अनुषंगाने करावयाची सर्व पूर्तता ही उद्याच करणे बाबत आदेश करणे जरूर आहे.

२२. सबब, मुद्दा क्रमांक १ चे उत्तर होकारार्थी, अंतिम आदेशाप्रमाणे असे देवून मी खालीलप्रमाणे आदेश पारीत करित आहे.

—: आ दे श :—

१. वादी याचा निशाण ११३ चा मंजूर करणेत येत आहे.
२. वादी यांनी सदर अर्जाचे खर्चापोटी प्रतिवादींना आणि तालूका विधी सेवा समिती, अहमदपूर यांना एकूण रक्कम रुपये २४००/—(रुपये दोन हजार चारशे फक्त) दिनांक ०७.०७.२०१२ रोजी किंवा तत्पूर्वी देणेची किंवा जमा करण्यांची आहे. जर याप्रमाणे खर्चाची रक्कम दिली नाही अथवा न्यायालयात जमा केली नाही तर दुरुस्तीचा हुकूम आपोआपच नामंजूर होईल.
३. वादी यांनी दिनांक ०७.०७.२०१२ किंवा तत्पूर्वी मंजूर आदेशाप्रमाणे दाव्यात दुरुस्ती करून घेउन दुरुस्त दाव्याची प्रत देण्याची आहे. जर या निश्चित केलेल्या कालावधीत वादी यांनी कैफियत दुरुस्ती करून त्याची प्रत दिली नाही तर दुरुस्तीचा हुकूम आपोआपच नामंजूर होईल.
४. वादी यांनी मागीतल्याप्रमाणे मंजूर केलेली प्रस्तावित दुरुस्ती ही दावा दाखल दिनांक १२.०१.२००१ पर्यंत मागे जाणार नाही आणि ती दुरुस्ती वादीने हा अर्ज दिलेला दिनांक ०६.०७.२०१२ या दिनांकापासून अंमलात येईल.
५. वादी यांच्या दावा दुरुस्तीच्या अनुषंगाने प्रतिवादींना कैफियत दुरुस्ती करून घेण्याचा हक्क राहील.
६. वादी यांनी जमा केलेल्या खर्चाच्या रकमेपैकी प्रतिवादी यांना प्रत्येकी रक्कम रुपये १०००/— (रुपये एक हजार केवळ) घेण्याचा हक्क राहील आणि उर्वरित रक्कम रुपये ४००/—(रुपये चारशे केवळ) तालूका विधी सेवा समिती, अहमदपूर यांचे खात्यावर सहाय्यक अधीक्षक, वित्त व लेखा विभाग यांनी जमा करणेची आहे.

(खुले न्यायालयात अधिघोषित)

अहमदपूर.
दिनांक ०६.०७.२०१२.

(महेश. बा. लंबे),
सह दिवाणी न्यायाधीश, व. स्तर,
अहमदपूर.

